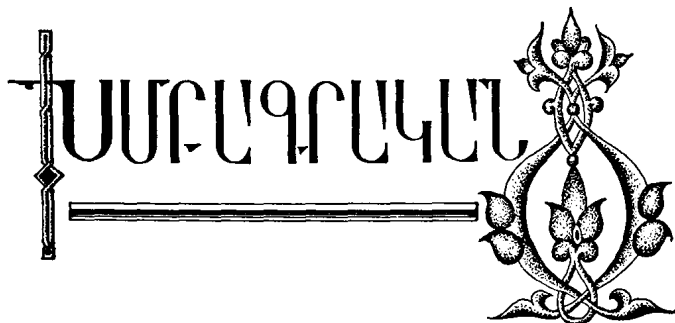




Ն. Ս. ՕՇՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ԿԱԶԳԷՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԿԱԹՈՐԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ



ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ՕԾՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ամէն անգամ որ մեր ժողովուրդը գտնուած է իր պատմութեան մականազարկան մէկ հանգրուանին, Աստուած տուած է անոր մեծ Առաջնորդ մը, լուսաւորելու համար տակաւ խաւարոյ իր մամբան: 1955ին, Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմի վերջաւորութենէն տաս տարիներ ետք, երբ իր վերջէքը դարձանաւ հայրենիքը իր վերածնունդը կը սկսէր և սփիւռքը գաղթավայրէ կը վերածուէր կազմակերպուած համայնքներու ամբողջութեան մը, ազգի մը, Ս. Էջմիածնի Մայր Գմբէթին տակ հաւաքուած պատգամաւորները, Կաթողիկոսական Գահին կը բարձրացնէին Վազգէն Եպս. Պալանեանը: Թաղէտս և Բարբուղիմէասի, Գրիգոր Լուսաւորչի, Շնորհալիի, Աշտարակեցիի և Հայրիկի Աստուածը, «որ միշտ լնու զպէտս կարեաց Առաքելական Եկեղեցւոյ», տուաւ Հայ ժողովուրդին, յամսին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, իշխանութեան այն գաւազանը որ խորհրդանշէր եղաւ մեր միութեան: Այսօր, քսան տարիներ ետք, կ'անդրադառնանք թէ Աստուած որքա՛ն սիրած է նահատակ իր Եկեղեցին, երբ վերաշինուող հայրենիքին և վերականգնող արտասահմանին միջև իբրև ռսկի կամուրջ և ազգային միութեան սրբազան քարո՞ղ շնորհած է մեզի Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը: Գտնամանայ իր գահակալութեան սրբազան այս առիթով, «Սիւն» կ'ողջունէ Նորին Ս. Օծուքիւնը, իբրև *Նախախնամութեան ժարդը*:

Նախախնամութեան մարդը, Յայ իր Եկեղեցիին համար, որում սրբազնաւորք կեդրոնին՝ Ս. Էջմիածնին վերադարձուց իր փայլն ու վեհութիւնը, ոչ միայն շինարարական անգնանետելի իրագործումներով, բայց մա-

նաւանդ լեցնելով զայն իր անձին հմայով և փառքով : «Ճանաչեմ զիմս և նաւաչիմ յիմացն» : Հետոհետեւ աւելի ու աւելի բազմացաւ հարգաբաւոր Հայ ուխտաւորները իրեն ուղղեցին ամէն Կիրակի և տօնական օր իրենց ջերմեռանդ մայրաւածքը և ըսին իրենց գաւակներուն . «Նա' է» : Հօտը իր մէջ տեսաւ իր իսկական հովիւր . Անո'ր բացաւ Հայաստանի մեր ժողովուրդը իր ականջն ու սիրտը , ստանալու համար Անոր բերնէն , իրրև սերմ սրբազան , յաւիտեական կեանքի պատգամը :

Իրրև Աստուածաբնաւ Հայրապետ , ան յաջողեցաւ իր շուքին տակ հաւաքել եկեղեցական դասը և ձեռնարկել Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ներքին բարեկարգութեան , եկեղեցւոյ կեանքը բոլոր բարեքերտու արձանելով պատասխաններ , որոնք , պահելով հանդերձ աւանդութեան գոհարը , տային մեր եկեղեցիի կեանքին այժմեականացած կենսունակութիւն :

Նախախնամութեան մարդը Սփիւռքի Հայութեան համար , որուն տաւառ ան , իր հայրական օրհնութեան հետ , հարագատ ձայնը հայրենիքին . «Եւրանի քէ մենք բայոս , ուր որ ալ գտնուինք , օրուան մեր մանր մտաւագութիւններէն և ներքին վէճերէն և անհասկացողութիւններէն վեր բարձրանալինք , և գիտնալինք տեսնել այդ միակ ճշմարտութիւնը , կենդանութիւնը և վերածաղկումը և վերակազմակերպումը մեր Հայաստանեայց Սուրբ եկեղեցւոյն , իր գլուխը ունենալով Մայր Աթոռ Ս . Էջմիածինը , և վերակենդանութիւնը , ծաղկումը , յառաջդիմութիւնը մայր երկրին , որ այն տունն է որ ճշմարտապէս բայոսիս տունն է , ամէն Հայու տունն է , և տուն մը որ օր մը ուշ կամ կանուխ իր հովանիին տակ պիտի հաւաքէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած իր բոլոր գաւակները» :

Պարզ այս բառերը տեսիլք մը բացին արտասահմանի Հայու աչքին . տեսիլքը ամբողջացած և պայծառ հայրենիքի մը , որ տունը պիտի ըլլայ բոլորին անխտիր :

Արտասահմանի իր այցելութիւններով , Նորին Ս . Օծութիւնը գիտցաւ ամէն Հայ հոգիի երկնականարին վրայ վառել երկու արբազան աստղեր . Հայրենիքի պայծառ գիտակցութիւնը և Էջմիածնի յաւիտեական սրբութիւնը : Ան գտաւ մարգարեական այն շեշտը , որով ամենահեռաւոր երկրին մէջ ապրող Հայուն անգամ տաւառ միակ ազգի մը պատկանելու զգացումը . մէկ ժողովուրդ , որովհետեւ մէկ հայրենիք և մէկ տեսիլք :

Ան իր հօտին գիտցաւ շնորհել սէրը խաղաղութեան : Բազմաթիւ և մոյմեան սրտագրաւ իր պատգամներէն կը սիրենք յիշել հետեւեալը .

«Մահուան անդունդներէն փրկուած այս ժողովուրդը , այսօր մէկտեղուած արևոտ և խաղաղ Սովետական Համրապետութեան մէջ , իսկ միւս մասը , աւելի քան մէկ միլիոն , դժբախտ ճակատագրի հարուածով ցրուած ի սփիւռս աշխարհի , գուցէ աւելի քան ուրիշ ժողովուրդներ , մի սուրբ իդո ունեն . այն է տեսնել աշխարհի մէջ տեւական խաղաղ գոյակիւնակ և երկիրների միջև բնական ման յարաբերութիւններ և բարեկամութիւն , որպէսզի խաղաղութեամբ ապրի և զարգանայ նաև իրենց մայր երկիրը՝ Սովետական Հայաստանը , որ տեսաւ ժամ է իր դարաւոր վերքերը , վերաշինում է , յառաջդիմում կենսաբարեկարգ բոլոր բնագաւառներում և ծաղկում է երջանիկ : Ահա քէ ինչո՞ւ Հայ եկեղեցին և մեր հաւատացեալ ժողովուրդը , Սուրբ Էջմիածնի գլխաւորութեամբ , հայրենիքում և սփիւռքում կանգնած է եղել և շարունակում է կանգնած մնալ Հայ ժողովուրդի

և հայրենիքի գերագոյն իտէպի՝ խաղաղութեան պաշտպանութեան դիրքերում: Հայ եկեղեցին, քէ՛ մեր հայրենիքում և քէ՛ արտասահմանում, խաղաղութիւն պիտի փարզէ և խաղաղութեան համար պիտի գործէ»:

Իրմով վերաշինուած, իրմով ծաղկած և մանաւանդ իրմով լեցուած Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը ամէն Հայու սրտին մէջ վերականգնեցաւ իրն խորհրդանշիչը Հայ ժողովուրդի պատմական առաքելութեան, իբրև տաճարը անոր յարատև ազօթիին, և իբրև լոյսը անոր իսկական հայրենասիրութեան: Իր ներկայութիւնը Ս. Էջմիածինն կապեց հայրենի պետութեան, հայրենի ժողովուրդին, սփիւռքի աշխարհին և բոլորից սիրտերը, որովհետև իր խօսքին հրաշքով գիտցաւ գտնել նմաբան մեր բոլորի սրտերում:

Մեր եկեղեցւոյ վերջին քսան տարիներու կեանքը շարք մըն է յաջողութիւններու, և այդ յաջողութիւնները կը պատկանին Նորին Ս. Օծուքեան:

Քրիստոնէական մաքաւ խոնարհութեամբ, իջաւ ան Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Գահէն, եկաւ Երուսաղէմ, սիրոյ ազդանիւ հայեցնելու համար եղբայրական վէճերը կիլիկիայ Կաթողիկոսութեան հետ և վերականգնելու համար Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միութիւնը, ազդատութեան և իրարհասկացողութեան հիման վրայ:

Նոյն ոգիով, մեր եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգևորականութիւնը և ազգին ներկայացուցիչները առաջնորդեց Հոռոմ, Սրբազան Քահանայապետին՝ Պօղոս Զ. Պապին տանելու համար Հայ եկեղեցիի սէրը Հոռոմի մեծ եկեղեցիին:

Գնաց նաև ժընև և եկեղեցիներու Համաշխարհային հարհաւարդին տալաւ մեր եկեղեցւոյ ամբողջական մասնակցութիւնը *էքլեմենթ* շարժումին, քրիստոնէայ եկեղեցիներու սերտ գործակցութեան, մարդկային ընկերութիւնը յուզող մեծ հարցերու լուծման ի նպաստ:

Մայր Աթոռին և մայր հայրենիքին մէջ կատարուած շեղ հանդիսութիւնները կը ներկայացնեն շնորհակալութեան պարտք մը, գոր բերաւ ամբողջ Հայութիւնը Նորին Ս. Օծուքեան: Ան բերաւ գայն խոր այն գիտակցութեամբ քէ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինն ու անոր բազմաշնորհ Գահակալը իրենց ուժը կը ստանան հայրենիքէն, անոր հողէն, անոր ժողովուրդէն և անոր պետութենէն: Սուրբ Էջմիածինն տրուած պետական հովանին երաշխիքն է, աբուած մեր ժողովուրդի միասնութեան: Ո՞վ պիտի կարենայ երևակայել վերականգնումը Ս. Էջմիածինի, վերաշինութիւնը վանքերու և եկեղեցիներու՝ առանց մեր կառուվարութեան քարեացական հազատարութեան և նեցուկին: Փառք տանք Աստուծոյ որ անցեալի մութերում մէջ կորսուած են արդէն օտար տիրապետութիւնները, արշաւող բանակները, աւերիչ խուժանները, և վաթսուն տարիներու խաղաղ կեանքով՝ հաստատուն հիմքերու վրայ կանգնած է Հայաստանը, իբրև անկախ հանրապետութիւն և պետութիւն: Մենք երախտապարտ ենք հայրենիքի մեր ժողովուրդին, որ շինարար իր ձեռքերով, իր տան և իր գործարաններուն հետ, կը պաշտպանէ ու կը վերականգնէ նաև իր եկեղեցիք, իր մեծ Հովուապետին առաջնորդութեամբ:

Սեպտեմբերի վերջաւորութեան, Ս. Էջմիածնի մէջ կատարուած միւռնօրեաներէնը և վեհափառ Հայրապետի յօրնելանք ուշագրաւ երևոյթներ արձանագրեցին Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիի պատմութեան մէջ: Առիթ մը եղան անոնք քոյր եկեղեցիներում իրենց սիրով և յարգանքով շրջապատելու Ս. Էջմիածինը: Դժուար է գտնել պատմութեան մէջ նախընթաց մը, ուր քոյր եկեղեցիներու պետեր և բարձրաստիճան եկեղեցականներ մասնակ-

ցեղին Հայաստանայց Եկեղեցւոյ մեծ հանդիսութեան մը: Ուզողապառ Եկեղեցիներու երեք պետեր, իրենց շփախումբերով, Հռոմէական մեծ Եկեղեցին և Սրբազան Պապը ներկայացնող պատկանելի շփախումբ մը, Անկլիկան Եկեղեցին և Քենթըրբըրիի Արքեպիսկոպոսը ներկայացնող շփախումբը, գլխաւորութեամբ Լոնտոնի Եպիսկոպոսին, տակաւին Ս. Նրուսազէի պատգամաւորութիւնը Յունաց Պատրիարքութեան ներկայացուցիչով և Ֆրանչիսկան Միաբանութեան վանահայր և Ս. Տեղեաց Պաշտպան Կիւղոստը անձնապէս փութացին մասնակցելու մեր Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ կեդրոնական ճշմանկութիւն ունեցող Ս. Միւռոնի օրհնութեան: Եկեղեցին ազօթ ու փառաբանման է Աստուծոյ: Միասին ազօթել, Արևմուտքի, Արևելքի, Հիւսիսի և Հարաւի քրիստոնէական եկեղեցիներու ճաշխարհագրութիւններուն հետ, գերագոյն պահն է և արտայայտութիւնը Քրիստոսի Եկեղեցիի իրական և կենդանի միութեան, որուն հաւատացած է միշտ մեր Եկեղեցին, երբ արտասանած է «Հաւատաւք»-ի մէջ, *սուրբ, ընդհանրական և առաքելական Եկեղեցին*: Ս. Միւռոնի կաթսային շուրջ՝ շփոթեմ երևցաւ և լուսաւոր տալով ճշմարտեան բնութեան քրիստոնէական եկեղեցիին, ոչ թէ իբրև տեսական փաստ, այլ սքանչելի իրականութիւն:

Ուշագրաւ էր տակաւին Հայաստանի պետականութեան բարեացակամութիւնը, հիւրասիրութեան ոգին, պաշտօնական հովանաւորութիւնը, որոնք կարելի էր ըրիմ մեծ այս իրագործումը: Արժանագրելու արժանի հանգումն էր կարելի էր մկատել Ս. Էջմիածնի հանդիսութիւնները Պետութեան և Եկեղեցիի յարաբերութեան նամբուն վրայ: Պետութեան կողմէ ցուցաբերուած ազատամտութիւնը, որով լայնօրէն բացուեցան հայրենիքի գոհները արտասահմանի բոլոր գաղութներէն փութացող հաւատացեալ ուխտաւորներուն դիմաց, որով օտար հիւրերուն շնորհուեցաւ ամէն դիւրութիւն և յարգանք, որով մանաւանդ լոնտոնիցաց կանանաւորութիւն և շփոթութիւն մը ապահովուեցաւ հանդիսութիւններուն, լուստեսութեամբ և վստահութեամբ կը լեցնեն ամէն Հայ Խայրեմատելի սիրտը, որ կը մտայ միշտ Հայաստանին իբրև վազուած իր տունին և ամոր պետութեան՝ իբրև իր կտաւաբարութեան: Ամէն Հայ ուխտաւոր ըզգաց հայրենի պետութեան վերաբերմունքին մէջ բարձր գիտակցութիւնը Ս. Էջմիածնի Աթոռին՝ իբրև հոգևոր գերագոյն կեդրոնը Հայ ժողովուրդին, Հայաստանի և Արտասահմանի հաւատարմալի:

Ուշագրաւ էր վերջապէս Հայաստանի և մանաւանդ մայրաքաղաքի ժողովուրդին ջերմեամբ հաւատքը, որ լիառատ իր արտայայտութիւնը գտաւ Միւռոնօրհնութեան Կիրակին, երբ տասնեակ հազարներով եկաւ ան ժողովրդական հարազատ իր համբոյրը դրոշմելու Գրիգոր Լուսաւորչի Աջով օրհնուած միւռոնի կաթսային: Իսկ յաջորդ օրը, Ն. Ս. Օծութեան գահակալութեան քանանաւանդին նախնաւոր յաջելեանին Հայաստանի մտաւորականութեան բերած բաժինը, սրտառու ըլլալէ տակի, հանդիսաւոր կնիք մըն էր, որով Հայ մտքի մշակները կը դրոշմէին Ս. Էջմիածինը, իբրև գանձարանը հայոյն հոգեկան արժէքներուն և անցեալի պայծառ ժողովրդութեան:

Անցան հանդիսութիւնները: Անոնք առիթ մը եղան դրսևորելու անբարեւերը: Մէրը Հայ ժողովուրդին իր եկեղեցիին մկատմամբ: Մէրը հաւատացեալին Ս. Էջմիածնի հանդէպ: Բայց մանաւանդ սէրը Քրիստոսի հօտին՝ իր հովուապետին՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին մկատմամբ, միշտ տակի ամբապնդուող:

Բազմաթիւ մեամ միւռոնօրհնութիւններ մեր Սրբազան Հայրապետ պետին. . . :